

OKUL DEĞERLENDİRME

Teori, Araştırma ve Uygulama

Selahattin Turan
Gökhan Zingil

A PEGEM
AKADEMİ

Selahattin TURAN
Gökhan ZINGİL

OKUL DEĞERLENDİRME TEORİ, ARAŞTIRMA VE UYGULAMA

ISBN 978-605-364-659-4

Kitap içeriğinin bütün sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2013, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları
Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.ne aittir.
Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri,
kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt
ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.
Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında
yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları
satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: Aralık 2013, Ankara

Yayın-Proje Yönetmeni: Ayşegül Eroğlu

Dizgi-Grafik Tasarım: Cemal İnceoğlu

Kapak Tasarımı: Gürsel Avcı

Baskı: Ayrıntı Basım Yayın ve Matbaacılık Ltd. Sti

İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 770. Sokak No: 105/A

Yenimahalle/ANKARA

(0312-394 55 90)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 13987

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

E-ileti: pegem@pegem.net

ÖN SÖZ

Okul değerlendirme, okulda yapılan faaliyetlerin nicelik ve niteliğinin farklı yönlerden değerlendirilmesi ve raporlanmasına yardımcı olan bir süreçtir. Bütün ülkelerde, *eğitim* ve *performans göstergeleri* ile bu göstergelere ulaşım derecelerinin toplumla veya yararlanıcılarıyla paylaşılması giderek büyük bir önem arz etmektedir. Eğitimin hedeflerine, okulun ise amaçlarına ne derece ulaştığını gösteren mekanizmaların yokluğu okulun niteliğine ilişkin tarafsız değerlendirme yapma çabalarını zayıflatmakta ve etkin eğitim politikalarının uygulamaya konulmasını sekteye uğratmaktadır.

Değerlendirme bir kıymet içerir. *Biz nasıl yapıyoruz? Yaptığımız işten toplum veya yararlanıcılar memnun mu? Okulda işleri daha nasıl iyi yapabiliriz?* Bunun gibi soruları çoğaltabiliriz. Okul değerlendirme, okulun amaçlarına ne derece ulaştığı konusunda bize kapsamlı veri sunabilir. Türkiye’de eğitimin hedefleri ile okulun amaçları öteden beri birbiriyle karıştırılmaktadır. Eğitimin hedefleri, başta *Millî Eğitim Temel Kanunu*’nda olmak üzere oldukça açık bir şekilde ifade edilmiştir. *Okulun amaçları ise öğrencilere bu hedefler doğrultusunda deneyimler sunmaktır.* Türkiye’de okullar ‘*bilgi zengini fakat deneyim fakiridir.*’ Eğitim sistemimizin temel sorunu; millî eğitimin hedeflerine okulların ise amaçlara ne derece ulaşıldığını ölçen mekanizmaların yokluğudur. Türkiye’de eğitim istatistikleri dışında okula özgü faaliyetleri raporlayan eğitim ve performans göstergeleri bulunmadığı için eğitim politikalarını sağlıklı veriler üzerine oturtmak oldukça zor görünmektedir. Okulda yapılan reform veya yenilik çabaları daha çok politik girişimler olarak algılanmaktadır. Bu sebeple okulun kendi kendini değerlendirmesi; bir tür ‘*iç gözden geçirme*’ sürecine tabi tutması önemli hale gelmektedir.

Bu kitap okul değerlendirme konusunda temel kavramları tartışmaya açmaktadır. Aynı zamanda, okullardaki değerlendirme veya bu yöndeki girişimlere kavramsal bir ereve oluşturması bakımından okul yöneticileriyle öğretmenlerimize yararlı olması beklenilmektedir.

Son olarak, bu çalışmayı baştan sona okuyarak öneri getiren değerli okul müdürü meslektaşlarımız Barış Hancı ve Kutlay Yılmaz'a, Pegem Akademi Yayıncılık alışanları Cemal İnceoğlu, Grsel Avcı'ya teşekkür ederiz.

Selahattin Turan

Gökhan Zıngı

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
-------------	-----

1. BÖLÜM

Eğitimde Değerlendirme

Değerlendirme Kavramı.....	1
Değerlendirme Kavramları ve Aralarındaki Farklar	5
Eğitimde İzleme ve Değerlendirme İhtiyacı	6
Değerlendirmede Yer Alan Aktörler.....	9
Değerlendirme Türleri.....	9
İzleme ve Değerlendirme Uygulamaları.....	12

2. BÖLÜM

Okul Değerlendirme

Okul Değerlendirme	17
Okul Değerlendirme Süreci	18
Okul Değerlendirmenin Boyutları.....	20
Okul Değerlendirmenin Amaç ve İşlevleri	26

Okul Değerlendirme Sonuçları ve Kullanıcıları	30
Okul İyileştirme	31
Politika Uygulama ve Okul İyileştirme Stratejisi	33
İ ve Dış Değerlendirme	35
Dış Değerlendirme.....	36
Teftiş ve Denetim.....	38
İç Değerlendirme.....	39
Öz-değerlendirme	40
İ ve Dış Değerlendirme İlişkisi Üzerine Senaryolar	46
Okul Değerlendirme Model ve Yaklaşımları	49
Okul Değerlendirme Araçları.....	67
Okulun Değerlendirilen Yönleri.....	79
Eğitim Göstergeleri	82
Uygulamada Okul Değerlendirme	103
Okul Değerlendirme Uygulamalarında Kullanılan Bazı erevesel	104
Türkiye’de Okul Öz-Değerlendirme.....	120

3. BÖLÜM

Okul Öz Değerlendirme İle İlgili Bir Araştırma

Amaç	133
Yöntem	133
Bulgular	136
Standartlar ve Veri Türleri.....	136
Standartlara Erişim Düzeyinin Ölçümü	137
Öz-Değerlendirmenin Okul Çalışmaları İçindeki Yeri	140
Öz-Değerlendirme Sonuçlarının Kullanımı	141
Öz-Değerlendirmenin Dış Değerlendirme İle İlişkisi.....	147
Uyumluluk	149
Sonuç ve Öneriler	150
Ek 1	155
Ek 2.....	159
Kaynakça.....	175
Yazarlar Hakkında.....	183

1. Bölüm

EĞİTİMDE DEĞERLENDİRME

Değerlendirme Kavramı

Eğitimde değerlendirme; öğrenci, öğretmen, müfredat ve okul gibi eğitim sistemindeki farklı bileşen ve yapıları kapsayan; nicel, nitel ya da karma yöntem kullanılarak başta *sürekli okul iyileştirme geliştirme*, *bireysel* ve *kurumsal* ile bireylerde *hayat boyu öğrenme* potansiyeli oluşturma gibi farklı nihai amaçlar için yapılan faaliyetler dizisidir. Değerlendirme kavramı ile ilgili alan yazında farklı düzey veya bağlamları kapsayan genel tanımlara ek olarak çalışılan konuya *-öğrenci, öğretmen, müfredat, okul, yerel ve milli eğitim-* odaklanan özel tanımlar da bulunmaktadır. Farklı düzey veya bağlamlar için yapılan tanım ve modeller, diğer değerlendirme düzeyleri için de kabul görmektedir. Sonuç olarak öğrenci, öğretmen, müfredat ve okul değerlendirme çalışmaları birbirini etkilemekte olup konu ile ilgili tanım ve modeller birbirini beslenmektedir.

Alan yazında yer alan değerlendirme tanımları, *'yargılama'*, *'değer/kıymet biçme'*, *'inceleme'*, *'gözden geçirme'*, *'araştırma'*, *'soruşturma'*, *'karar verme'*, *'inceleme/analiz'*, *'kontrol'*, *'denetleme'* ve *'geliştirme'* gibi benzeri birçok farklı kavram ve bileşeni içerir. Değerlendirme alan yazını, benimsenen yaklaşım ya da modele göre farklı kavramları ön plana çıkarır. Bununla birlikte değerlendirmenin tanımı ile ilgili bir fikir birliğinin olduğu söylenebilir. Buna göre değerlendirme; *betimleme ile yargılamadan oluşan bir faaliyet olup*

liyakin veya kıymetin değerlemesi ve aynı zamanda değer biçilmesi sürecidir (Hopkins ve West, 2002). Scheerens'e (2002) göre değerlendirme; yapılandırılmış soruşturma veya sorgulamanın bir türü olup yargılama ve değer [kıymet] biçme işleminin, *-sistemik bilgi toplama yaklaşımı benimsenerek-* yapılmasıdır. Bu tanımda yer alan *yargılama/değer biçme* ile *bilgi toplamada sistemik yaklaşım* değerlendirmenin iki temel bileşenidir. Scheerens'e (2002) göre üçüncü temel bileşen, değerlendirmenin uygulandığı *bağlam*dir. Değerlendirme sonuçlarının ilgili hedef kitle tarafından kullanılması, politik kararları biçimlendirmesi veya politik kararları etkilemesi beklenmektedir. Bir başka ifade ile bağlamdan bağımsız değerlendirme olamayacağı gibi *değer biçilmeyen* bir faaliyetinde bir anlamı yoktur denilebilir. Değerlendirme; eğitimin hedeflerine, okulun ise amaçlarına ulaşmasında bize en önemli katkıyı sağlamakta ve *'okulda sürekli iyileştirme'* veya *'eğitimde mükemmellik arayışı'* için temel veri oluşturmaktadır.

Değerlendirme ile ilgili alan yazın, yukarıda sözü edilen *değer biçme*, *sistemik soruşturma* ve *karar verme* için kullanılan tanımlar konusunda farklı vurgular yapmaktadır. Bu hususu Scheerens (2002) şöyle dile getirmektedir:

Amaca ulaşma üzerine odaklanan tanımların tamamında; *değer biçme* yönü ön plana çıkar. Örneğin Tyler (1950) değerlendirmeyi, eğitimle ilgili hedeflerin gerçekte ne ölçüde başarıldığını belirleme süreci olarak tanımlamıştır. Provus'un (1971) değerlendirme modeli, önceden belirlenen ve bir programın başarısını yargılamaya hizmet eden hedeflere dayalıdır. Scriven (1967) ise hedefsiz değerlendirme başlıklı modelinde, değer biçme ve değerlendirme yönünü vurgulamaktadır. Scriven'in (1967) modeli, amaç ve hedefler yerine değerlendirilen program ile ilgili hedef kitlenin talep ve ihtiyaçları, *değerlendirme standartlarının seçiminde*, esas alınmaktadır. Alan yazındaki diğer tanımlarda, değer biçme ve sistemik sorgulama unsurlarının ikisi